Lise Öğretmenlerine Verilen Temel İlkyardım Eğitiminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

DOI NO: 10.5578/JSS.6806

Pakize Özyürek[1]
Fatma Bayram[2]
Gülbahar Beştepe[3]
Yeşim Ceylantekin[4]
Yeliz Ciğerci[5]
Yasemin Çelik[6]
Nazmiye Kuyucuoğlu[7]
Şemsettin Karaca[8]
Safiye Temel[9]
Asuman Yılmazer[10]

Özet

Çalışmanın amacı Afyonkarahisar il merkezinde görev yapan lise öğretmenlerine verilen iki günlük eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evreni, Afyonkarahisar il merkezinde görev yapan lise öğretmenlerinden oluşmakta olup, küme örnekleme yöntemi ile belirlenen beş lisedeki 1 Eylül 2008 - 1 Eylül 2009 tarihleri arasında görev yapan toplam 195 öğretmen örneklem grubunu oluşturmuştur. Öğretmenlere araştırmacı eğitimciler

[1] Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. pozyurek@aku.edu.tr.
[2] Uzman Hemşire, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. fbayramåku.edu.tr
[3] Uzman Hemşire, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. bestepe@aku.edu.tr
[4] Uzman Hemşire, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. yceylantekin@aku.edu.tr
[5] Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. ycigerci@aku.edu.tr
[6] Uzman Hemşire, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. yulupinar@aku.edu.tr
[7] Uzman Hemşire, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü. nkuyu@aku.edu.tr
[8] Prof.Dr., Katip Çelebi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Deri ve Zührevi Hastalıklar ABD.
[9] Uzman Hemşire, Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi.
[10] Öğretim Görevlisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Atatürk Sağlık Hizmetleri MYO, asuyilmazer@hotmail.com

tarafından toplam 16 saat olmak üzere temel ilkyardım bilgileri, temel yaşam desteği konusunda görsel ve uygulamalı olarak eğitim verilmiştir. Tüm katılımcılara eğitim öncesi ve sonrası 33 soruluk anket formu uygulanmıştır. Verilerin analizlerinde t testi ,Anova testi kullanılmıştır.

Öğretmenlerin aldıkları son test puan ortalaması (80.52 ± 11.25) ön test puan ortalamasından (48.51 ±14.18), anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (p<0.05). Ön ve son test uygulamasında en fazla yanıklı hastaya, burkulma olan ve kırıklı hastaya yaklaşım soruları doğru olarak cevaplandırılmıştır. Öğretmenler okullarda en sık karşılaştıkları ilk yardım gerektiren durumların bayılma/sara, kanama, küçük yaralanmalar olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Öğretmenlere yapılacak ilkyardım eğitimlerinin önemi ortaya çıkmıştır.

Her düzeydeki eğitim kurumlarının programlarında temel ilkyardım eğitimi verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelime: *İlkyardım; Temel Yaşam Desteği; Eğitim.*

The Efficiency Evaluation of The Training Basic First Aid Given to High School Teachers

Abstract

This study was aimed to evaluate the efficiency of two days training given to the high school teachers working in Afyon city center. This study was performed in cluster sample method selected five high schools located in Afyonkarahisar city center between 01 September 2008-01 September 2009. N=195 teachers created the study sample . Data have been evaluated with t-test, ANOVA analysis in independent groups.

The average of point FAK of among teachers of post test (80.52 ± 11.25) were considerably higher than that of pre test (48.51 ±14.18), (p<0.05). The questions of the subjects which were given the more correct answers were, respectively, approach to burned, sprains of and fracture of. Most common situations which require first aid are told to be, respectively, Fainting, hemorrhage and minimal injury by teachers.

First aid knowledge among teachers were considered to be insufficient. Lectures on first aid must be included in curricumulus of training and education instutions of various levels.

Key words: *First aid; Basic life support; Training.*

Giriş

Ulusal İlkyardım Bilim Danışma Kurulu'na (The National First Aid Science Advisory Board) göre ilkyardım herhangi bir kaza ya da yaşamı tehlikeye düşüren bir durumda sağlık görevlilerinin yardımı sağlanıncaya

kadar hayatın kurtarılması ya da durumun daha kötüye gitmesini önleyebilmek amacıyla olay yerinde, tıbbi araç gereç aranmaksızın mevcut araç ve gereçlerle yapılan ilaçsız uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Yürümez, 2007:17-20).

Sağlık Bakanlığı tarafından 22.05.2002 tarihli Resmi Gazetede 24762 sayı ile yürürlüğe giren İlkyardım Yönetmeliğine göre tüm kurum ve kuruluşlarda istihdam edilen her yirmi personel için bir İlkyardımcının bulundurulması zorunludur (Nayir, 2011:123-27). Bu yönetmeliğin amacı; fertlerin ve toplumun temel sağlık bilgisinin artırılması, ilkyardım bilgi ve becerisinin toplumun her bireyine öğretilmesi, her kamu, özel kurum ve kuruluşunda personel sayılarına göre ilkyardımcı bulundurulması, bu doğrultuda ilkyardımcı eğitimlerinin yetkili kuruluşlar tarafından düzenlenmesini hedeflemektedir (Resmi Gazete,2002).

Evde, iş yerinde, okulda, Askeri birliklerde ilkyardım bilen, uygulayan kişilerin yanı sıra herkes bu konuda zaman zaman uygulamalı olarak eğitilmeleri ilkyardımda örgütlenmenin temelini oluşturmaktadır (Erkan ve Göz, 2006:3-5) Yapılan çalışmalar; kazalardan sonra meydana gelen ölümlerin %34'ünün ilk beş, %54'ünün ise ilk otuz dakika içerisinde meydana geldiğini göstermiştir (Engeland, 2002:99-106; Uşaklı, 2001:27-32). Başka bir deyişle, ilkyardım uygulamalarında zamanın çok değerli olduğu düşünülürse, ilkyardım hizmetlerinin yalnızca sağlık personeline bırakılmaması gerektiği, toplum katılımı sağlandığı takdirde çok daha etkili olacağı bilinmektedir (Dinçer, 2000:31-38). Okullarda ilkyardım bilgi ve becerisine sahip olma sorumluluğu öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer çalışanlarındır (Dfee, 1998). Okullarda, öğrencilere ilk olarak ulaşacak öğretmenlerin yapacağı doğru müdahaleler, öğrencinin sakat kalmasını önleyebilir ya da hayatının kurtarılmasını sağlayabilir (Polat, 2003:27-32; Güler, 1994:5-15).

Okullarda en sık kanama, solunum yetmezliği, bayılma, konvülsiyon, alerjik reaksiyonlar, yanıklar, zehirlenmeler, kafa travmaları, üst solunum yolu enfeksiyonları, deri enfeksiyonları, ishal, kusma, karın ağrısı, burkulma, kırık, çıkık gibi durumlarda ilk yardıma gereksinim duyulmaktadır (Erkan, 2006:3-5). Ayrıca hastane dışında gençlerde/çocuklarda oluşan kalp durmalarının sadece % 2-10' u yaşama şansına sahip olmaktadırlar ve çoğunluğunda da nörolojik harabiyet gelişmektedir (Gürsoy, 2008a:16-22). Zamanının büyük çoğunluğunu okulda geçiren ve okulda kardiyak arrest geçiren bir öğrenciye en yakınında bulunan bir kişi tarafından doğru yapılacak akciğer –kalp masajı yaşama şansını artıracaktır (Gürsoy, 2008b:125-35). Okullarda meydana gelen mortalite ve morbidite oranının azaltılabilmesi için öğretmenlerin temel yaşam desteği konusunda da eğitimli olması gerekmektedir (Dinçer, 2000:31-38) .

Ülkemizde öğretmenlerin katılımı ile yapılan ilkyardım bilgi düzeyi çalışmalarına sınırlı sayıda olduğu gözlendi. Ayrıca, eğitim verilerek ilk yardım eğitim etkinliğinin ölçüldüğü çalışmalara rastlanamadı. Bu çalışmada, Afyonkarahisar il merkezinde görev yapan lise öğretmenlerinin temel ilk yardım ve temel yaşam desteği (TYD) konusunda bilgi düzeylerini ve verilen ilk yardım eğitiminin etkililiğini saptamak amacıyla planlanmıştır.

Bu çalışmada Afyonkarahisar il merkezinde görev yapan lise öğretmenlerine verilen ilkyardım ve temel yaşam desteği eğitiminin etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda çalışmaya ilişkin alt amaçlar aşağıda sunulmuştur.

- Eğitim öncesinde öğretmenlerin ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisinin belirlenmesi.
- Eğitim sonrasında öğretmenlerin ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisinin belirlenmesi.
- Öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrası ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisinin karşılaştırılması.
- Öğretmenlerin eğitim öncesi ve sonrası ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisinin okullara ve cinsiyete göre karşılaştırılması.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Çalışma 1 Eylül 2008 - 1 Eylül 2009 tarihleri arasında kesitsel analitik tipte planlanmıştır. Çalışmanın evreni, Afyonkarahisar İl merkezindeki 13 lisede görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, zaman ve maliyet gibi kısıtlardan dolayı örneklem alınma yoluna gidilmiş olup küme örnekleme yöntemi (Ural ve Kılıç, 2013:39) ile seçilen beş lisede görev yapan ve resmi izinli veya raporlu olan 25 öğretmen dışındaki 195 öğretmen örneklem grubunu oluşturmuştur.

Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler

Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş, cinsiyet, öğretmenlerin branşları, ilkyardım eğitimi alma durumları çalışmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmuştur. Çalışmanın bağımlı değişkenini ise öğretmenlere uygulanan temel ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgilerinden oluşan soruların ortalama değerleri oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışmada, veri toplama tekniği olarak anket formu kullanılmıştır. Söz konusu anket iki temel bölümden oluşmakta olup birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, çalıştığı okul, eğitim durumu, görev süreleri, daha önce ilkyardım bilgisi alma) yer verilmiş olup, ikinci bölümde ise konuyla ilgili literatür taranarak temel ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgilerini tanımlayan 22 soruya yer verilmiştir. Anketin hazırlanmasında uzman görüşlerine başvurulmuş olup ayrıca genel uygulama öncesinde pilot uygulama gerçekleştirilerek ve ankete son hali verilmiştir. Çalışmada pilot uygulama ve eğitim öncesi öntest ve eğitim sonrası sontest verilerine ilişkin test tekrar test güvenirlik katsayısı hesaplanmış olup bu değer 0.799 olarak hesaplanmıştır.

Çalışmanın uygulaması tek gruplu ön test- son test modeli olarak 16-18 Nisan 2009 tarihlerinde iki kez gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya alınan öğretmenlere 16-18 Nisan 2009 tarihinde toplam 16 saat boyunca temel ilkyardım konularında eğitim verilmiştir. Eğitim materyali olarak bilgisayar, projeksiyon cihazı, yazı tahtası, pratik uygulamada da kalp akciğer canlandırılmasında temel yaşam desteği eğitim maketi, hastane öncesi alanda yaralı taşıma ve tespit materyalleri kullanılmıştır. Eğitimler ilkyardım ve temel yaşam desteği kurs sertifikası olan hemşire kökenli öğretim elemanları tarafından beş okulda eş zamanlı olarak verilmiştir.

Verilerin Analizi

Anket tekniği ile elde edilen verilerin SPSS 14.01 for Windows programı ile analiz edildiği çalışmada öğretmenlerin temel ilkyardım ve temel yaşam desteği sorularına verdikleri her doğru cevaba 4.5 puan verilerek 100 puan üzerinden değerlendirilmiş ve 0-49 puan =zayıf, 50-74 puan=orta ve 75-100 puan= iyi düzeyde başarı şeklinde nitelendirilmiştir. Diğer taraftan, betimsel istatistiklerin (sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) yanısıra, her bir grup için ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla ilişkili ölçümler için t testi (Paired Sample T Test), her bir test için grupları karşılaştırmak amacıyla bağımsız örneklemler için t testi (Independent Samples T Testi), (iki grup: cinsiyet, eğitim alma durumu) ve tek faktörlü varyans analizi (One Way Anova) (üç ve daha fazla grup:okul) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arasında fark bulunması durumunda farklılığın kaynağı, çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi ile belirlenmiştir. Bununla birlikte ön test ve son test arasındaki farkın gruplar açısndan etkililiğinin tespit ve belirlenmesi için ise ilişkili ölçümler için iki faktörlü varyans analizi uygulanmıştır.

Çalışmanın Etik İlkeleri

Çalışma için Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve İlgili Okul Müdürlerinden yazılı izinler alındıktan sonra yapılmıştır. Araştırmacılar öğretmenlere çalışmanın amacını, takip edilecek süreci, ve olası beklenen sonuçları açıklamış ve çalışmaya gönüllü katılımları sağlandı. Çalışmaya katılan gönüllü öğretmenlerden "Bilgilendirilmiş Olur" onamı alınmıştır.

Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmenlerin yaş ortalaması 39.38±7.94 (min:22 max: 55) yaş olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin %34,9'u (n=68) kadın, %65,1'i erkek (n=127), %94,4'ü (n=184) lisans mezunu, %28.7' si (n=56) 12-17 yıl görev süresine sahipti. Öğretmenlerin %48,2'si (n=94) daha önce hiç ilkyardım bilgisi almamışken, %42,6'sı (n=83) ehliyet alma eğitimleri sırasında, %9,3'ü (n=18) farklı şekilde eğitim aldıkları saptanmıştır. Eğitim alan öğretmenlerin %65,6'sı (n=128) 10 saatten az, %27,7'si (n=54) 10-20 saat, %3,6' sı (n=7) 21-30 saat, %3,1'i 30 saatten fazla eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %71,8'i (n=140) daha önce hiç ilkyardım müdahalesinde bulunmadıklarını, %8,7'si (n=17) bayılma/sara, %7,7'si (n=15) kanama, %4,6'sı (n=9) küçük yaralanmalar, %2,1'i (n=4) zehirlenme, %2,6'sı (n=5) kırık, %1,5'i (n=3) yanık durumlarında ilkyardım müdahalesi uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Demografik Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş grupları		
22-31 yaş	30	15,4
32-41 yaş	92	47,2
42-52yaş	57	29,2
52 ve üzeri yaş	16	8,2
Cinsiyet		
Kadın	68	34,9
Erkek	127	65,1
Mezuniyet Dereceleri		
Önlisans	9	4,6
Lisans	184	94,4
Yüksek lisans	2	1,0
Okullar		
Anadolu Lisesi	33	16,9
Meslek Lisesi	36	18,5
Anadolu Öğretmen Lisesi	38	19,5
Süleyman Demirel Fen Lisesi	51	26,2
Milli Piyango Fen Lisesi	37	19,0
Görev Süreleri		
0-5yıl	5	2,6
6-11 yıl	55	28,2
12-17 yıl	56	28,7
18-23 yıl	53	27,2
24 ve üzeri yıl	26	13,3
Daha Önce İlkyardım Eğitim Alma Durumu		
Bilgi almadım	94	48,2
Ehliyet Alırken	83	42,6
Hizmet İçi Eğitim	6	3,1
Diğer	12	6,2
Eğitim Alma Süreleri		
10 saatten az	128	65,6
10 ve 20 saat	54	27,7
21-30 saat	7	3,6
30 üzeri	6	3,1
Önceden Müdahalede Bulunma Durumları		
Müdahalede Bulunmadım	140	71,8
Kanama	15	7,7
Küçük yaralanmalar	9	4,6
Zehirlenme	4	2,1
Bayılma-sara	17	8,7
Yanık	3	1,5
Kırık	5	2,6
Diğer	2	1,0
Toplam	**195**	**100**

Öğretmenlerin eğitim öncesi temel ilkyardım bilgi düzeyleri 100 puan üzerinden değerlendirilmiş; %45.3'ünün (n=88) zayıf, %53.3'ünün (n=104) iyi, %1.53'ünün (n=3) çok iyi düzeyde bilgi sahibi olduğu saptanmıştır. Eğitim sonrası ise öğretmenlerin %1.53'ünün (n=3) zayıf, %27.1'inin (n=53) iyi, %71.2'sinin (n=139) çok iyi bilgi düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Öğretmenlerin temel ilkyardım ve temel yaşam desteği ön test puanları incelendiğinde, %80'inin (n=156) yanık, %72.3'ünün (n=141) burkulma, %62.5'inin (n=122) kırık ve %57.4'ünün (n=112) yabancı cisim batması konusunda bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Öğretmenlerin temel ilkyardım ve temel yaşam desteği son test puanlarına göre ise öğretmenlerin %54.3'ünün (n=106) uzuv kopmalarında yapılacak ilk yardım ve %44.1'inin (n=86) kimyasal madde içiminde yapılacak ilkyardım sorusuna en fazla yanlış cevap verdikleri, diğer sorulara %90.5 oranında doğru cevap verdikleri görülmüştür.

Tablo 2. Öğretmenlerin Öntest- Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Test	$\overline{X} \pm SS$	**t**	**SD**	**P**
Ön-Test	48.51 ± 14.18			
		26,60	194	0,020*
Son-Test	80.21 ± 11.25			

*$p<0.05$ *SD: Serbestlik Derecesi*

Çalışmaya katılan öğretmenlerin ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisine ilişkin toplam ortalama ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik eşleştirilmiş ölçümler için t testi sonuçları Tablo 2' de verilmiştir (Tablo 2). Bulgular incelendiğinde öğretmenlerin ön-testten aldıkları toplam puan ortalaması 48.5128±14.18, son-test toplam puan ortalaması 80.2051±11.25 olduğu ve ön- son-test bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (t=-26,6; SD=194; p=0,02).

Tablo 3. Öğretmenlerin Temel İlkyardım ve Yaşam Desteği Bilgi Düzeyinin Görev Yapılan Okula Göre Karşılaştırılması

	Ön-Test $\overline{X}$ **±SS**	**Son-test** $\overline{X}$ **±SS**	**t**	**p**
Anadolu L.	48.84 ± 12.36	83.30 ±7.88 a	13.54	0.000*
Meslek L.	45.00 ± 12.78	74.86±13.66b	9.68	0.000*
Anadolu Öğr. L.	50.57 ± 15.86	80.26±12.01 a	15.74	0.000*
Süleyman Demirel Fen L.	48.03 ± 14.89	82.60±10.02 a	13.23	0.000*
Milli Piyango Fen L.	50.16 ± 14.25	79.27±10.57 a	12.68	0.000*
	F=0.895 p=0.468	F=3.464 p=0.009*		
	F_1=1.086 p=0.365			

**p<0.05 a,b: farklı harfleri içeren gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir. F_1:ilişkili örneklemler için iki faktörlü varyans analizi istatistiği*

Tablo 3'deki sonuçlara göre, her bir okulun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05). Ortalama değerleri incelendiğinde tüm okullar için son test ortalamalarının yükseldiği görülmektedir. Diğer taraftan, görev yapılan okula göre öntest puanları anlamlı bir farklılık göstermezken (F=0.895; p=0.468>0.05), son test puanları anlamlı bir farklılık göstermiştir (F=3.464; p=0.009<0.05). Buna göre meslek lisesinde görev yapan öğretmenlerin sontest puanlarının ($\overline{x}$=74.86), diğerlerine göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Buna karşılık öğretmenlerin görev yaptıkları okul, eğitim programı öncesi (öntest) ve sonrası (sontest) puanları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır (F=1.086; p=0.365>0.05).

Tablo 4. Öğretmenlerin Temel İlkyardım ve Yaşam Desteği Bilgi Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	**Ön-Test** $\overline{X}$ **±SS**	**Son-test** $\overline{X}$ **±SS**	**T**	**P**
Kadın	51.25 ± 13.92	82.22 ± 10.52	16.30	0.000*
Erkek	47.04 ± 14.16	79.12 ± 11.49	21.12	0.000*
	t=1.99 p= 0.048*	t=1.84 p=0.067		
	F_1=0.197	p=0.680		

**p<0.05 F_1:ilişkili örneklemler için iki faktörlü varyans analizi istatistiği*

Tablo 4'deki test sonuçlarına göre, kadın ve erkek öğretmenlerin ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin temel ilkyardım ve temel yaşam desteği ön test ortalamalarının ($\overline{X}$=51.25), erkek öğretmenlerin ön test ortalamalarına göre ($\overline{X}$=47.04) daha iyi olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Ancak, öğretmenlerin cinsiyet özellikleri, öntest ve son test puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür (F_1=0.197; $p=0.680>0.05$).

Tablo 5. Öğretmenlerin Temel İlkyardım ve Yaşam Desteği Bilgi Düzeyinin Daha Önce İlkyardım Bilgisi Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Eğitim Alma	**Ön-Test** $\overline{X}$ **±SS**	**Son-test** $\overline{X}$ **±SS**	**t**	**P**
Evet	49.85 ± 14.03	80.97 ± 11.06	19.57	0.000*
Hayır	47.07 ± 13.99	79.38 ± 11.51	18.10	0.000*
	t=1.36 p= 0.173	t=0.98 p=0.327		
	F_1=0.241	p=0.536		

$p<0.05$ F_1:ilişkili örneklemler için iki faktörlü varyans analizi istatistiği

Tablo 5'deki test sonuçlarına göre, daha önce temel ilk yardım ve temel yaşam desteği eğitimi alan ve almayan öğretmenlerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu ($p>0.05$) ancak grupların ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Öğretmenlerin daha önce temel ilkyardım ve temel yaşam desteği eğitimi alma durumu, ön test ve son test puanları üzerinde anlamlı bir fark gerçekleştirmediği belirlenmiştir (F_1=0.241; $p=0.536>0.05$).

Öğretmenlere verilen eğitim hakkındaki görüşleri sorulduğunda %71.7'si (n=140) eğitimin yeterli, %10.2'si (n=20) eğitimin yetersiz olarak ifade ederken; %17.9'u (n=35) soruyu yanıtsız bıraktıkları saptanmıştır (Grafik 1).

Grafik 1. Öğretmenlerin Verilen İlkyardım Eğitimi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Dağılım

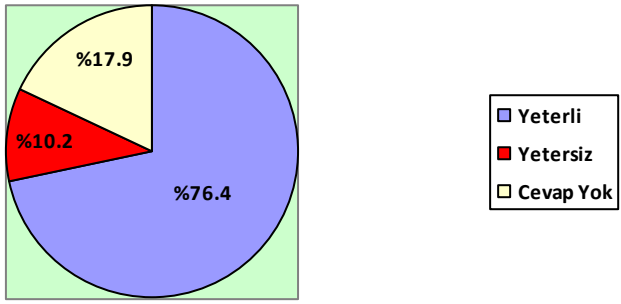

Tartışma

Bu çalışmanın iki amacı vardı. Bunlardan biri öğretmenlerin ilk yardım konusunda bilgi düzeylerini saptamak, diğeri ise eğitimin etkililiğini değerlendirmektir. Ülkemizde son yıllarda çıkan yeni yasa ve uygulamalarla birlikte tüm devlet ve ya özel işletmeler her 20 kişi için ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisi olan bir kişiyi istihdam edilmesini gerektirmektedir (Resmi Gazete, 2002). Çalışma ön test bulgularına göre öğretmenlerin öğrencilerini ilk yardım konusunda bilinçlendirecek ve ilk yardım uygulaması gerektiren durumlarda doğru uygulama yapacak yeterli eğitime sahip olmadıkları saptanmıştır. Öğretmenlere verilen eğitim ve uygulama sonrasında çoğunun ilkyardım bilgi puanlarında ±32 puanlık bir yükselme olduğu görülmüştür. Toplumun temel sağlık bilgisinin artırılması, ilkyardım bilgi ve becerisinin toplumun her bireyine öğretilmesi bireylerin ilkyardım konusunda sorumluluk almaya teşviki artırma çabasında eğiticilerin, yöneticilerin öncelikli olarak bilinçlendirilmesi gereklidir (Avery,1993). Çeşitli meslek gruplarının temel yaşam desteği konusunda bilgi düzeylerini araştıran çeşitli çalışmalar da ilk yardım eğitiminin olumlu etkileri olduğu ifade edilmiştir (Ülger, 2013:151-156). Başka bir çalışmada ise annelere verilen ilkyardım eğitiminin değerlendirildiği bir çalışmada, eğitime katılan annelerin bilgi düzeyinin katılmayanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür (Bayraktar, 2009:47-58). Bu bulgular toplumun her kesiminde ilkyardım eğitimlerinin yaygınlaştırılmasının faydalı olacağını düşündürmektedir. Bizim çalışmamızda ilkyardım eğitiminin yüz yüze, katılımcıların tamamen birbirini göreceği şekilde ve uygulamaların orta kısımda yapılabilmesine olanak sağlayacak şekilde verilmesi ve maket üzerinde uygulama yaptırılmasının eğitimin etkililiğini artırdığı düşünülmektedir. Araştırmacılar tarafından öğretmenlere temel bilgiler verildikten sonra TYD uygulaması

sayaçlı göstergeli monitörden doğru-yanlış uygulamalarını sesli sinyal veren yarım vücut yetişkin maketi üzerinde başarılı oluncaya kadar uygulamaları yapmaları istenmiştir. Son test TYD sorularına (TYD nabız kontrolü, solunum/ dolaşım masaj sayısı ve kalp akciğer masajı uygulama noktası) öğretmenlerin yaklaşık %86.6'sı (n=169) doğru cevap verdiği tespit edilmiştir.

Çalışmada öğretmenlerin %71.8'nin ilk yardım müdahalesi gerektirecek bir durumla karşılaşmadıklarını ifade ettiler. Ankara' da yapılan benzer çalışmada öğretmenlerin % 68,8'inin, Isparta'da yapılan çalışmada %55'nin ilkyardım gerektirecek bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oran çalışmamızın bulgularına göre daha düşük bulunmasına karşın en sık karşılaşılan durum çalışmamızla uyumlu kanama ve bayılma olarak saptanmıştır (Nayir, 2011: 123-127; Dinçer, 2000:31-38). Polonya'da yapılan çalışmada da okulda öğretmenlerin karşılaştıkları en sık ilkyardım gerektiren durumların kanama, bayılma, kırık-çıkık olduğu görülmektedir (Wanot, 2004:323). Bu bulgulara göre öğretmenlere yönelik yaptığımız eğitimde bu konulara ağırlık verilmiştir. Çalışmanın ilk yardım bilgi düzeylerini ölçmeye yönelik bölümünde ise, eğitim öncesi ve sonrası yanık, kırık-çıkıklarda, böcek-arı sokması gibi ilk yardım uygulamaları ilgili sorulara katılımcıların yüksek oranda doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir. Öğretmenlerin asidik veya bazik özellikte kimyasal bir madde içen birine yapılacak ilkyardım uygulamalarına doğru cevap verme oranı oldukça düşük bulunmuştur. Öğretmenlerin yarısından fazlasının böyle sık karşılaşabilecekleri durumlarda bile yanlış uygulama yapabilecekleri ihtimali düşündürücüdür. Çalışma sonuçları benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir (Nayir, 2011: 123-127; Dinçer, 2000:31-38). İlkyardım bilgi seviyeleri 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde ön testte 75-100 arası puan alan öğretmenlerin oranı %1.5 (n=3) iken son testte ise %71.2 (n=139)oranına yükseldi. Uşak ilinde yapılan çalışmada öğretmelerin ilk yardım bilgi düzeyleri %16 olarak saptandı (Uşaklı, 2001:101-105). Bu sonuç bizim çalışmamızın ön test puan oranına göre yüksek bulunmasına rağmen yeterli bilgiye sahip öğretmen sayısı düşüktür. Çocuk kazalarını önlemede öğretmenlerinin rolünü belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin çok azının bu konuda yeterli bilgilerinin olduğunu ve ilk yardım eğitimine ihtiyaç duyduklarını belirtilmiştir (Nayir, 2011: 123-127).

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %48,2'sinin daha önce ilk yardım eğitimi almadığı görülmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ilkyardım teorik bilgilerini sürücü kurslarından aldıklarını ifade etmişlerdir. Nayir ve ark. Isparta il merkezinde yaptığı çalışmada öğretmenlerin % 61,5'inin, Dinçer ve ark. Ankara ilinde yaptığı çalışmada öğretmenlerin % 62,3'ünün ilkyardım eğitimi almadığı bulunmuştur (Nayir, 2011: 123-127; Dinçer, 2000:31-38).Çalışmada daha önce ilk yardım eğitimi alan öğretmenler ile

eğitim almayanlar arasında bir fark olmadığı görülmüştür. Bu bulgular sonucunda verilen eğitimlerin tekrarlanarak bilgi kaybının önlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizde sürücü kurslarında bu eğitimi ilkyardım sertifikası olmayan eğitimciler tarafından verildiği bilinmektedir (Yürümez, 2007:17-20). Pamuk ve ark. (2005) çalışmasında öğretmenlerin konu ile ilgili bilgileri okul dışı kaynaklardan temin ettiklerini bildirmişlerdir (Pamuk, 2005:308). Bu bulgulara göre öğretmenlerin ilk yardım ile ilgili bilgi edinme kaynakları farklılık göstermekte ve bu farklılıkta öğretmenlerin ilk yardım konusunda benzer oranlarda bilgili çıkmamaları durumunu açıklamaktadır (Yürümez, 2007:17-20). Ayrıca öğretmenlerin lisans eğitimlerini aldıkları üniversitelerde de ilk yardım eğitimi almamaları bir diğer eksikliği ortaya koymaktadır (Erkan, 2006:3-5). Erkan ve ark., (2006) yaptıkları çalışmada kurumların ilk yardım müdahaleleri konusuna yeterince önem vermediklerinden dolayı branşlar arasında da bu konu ile ilgili bilgili olma durumları arasında farklılık görülmediğini ve ülkemizde öğretmenlerin branşları ile ilk yardım bilgileri arasındaki ilişkiyi sorgulayan bir veriye ulaşılamadığını ifade etmişlerdir (Yürümez, 2007:17-20; Erkan, 2006:3-5).

Kadın öğretmenler ile erkek öğretmenlerin ön test ortalama puanları karşılaştırıldığında cinsiyet grupları arasında istatisiksel olarak anlamlı fark bulunurken, son test ortalama puanları ile cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunamamıştır. Yapılan bazı çalışmalarda da kadınlardaki ilk yardım bilgi düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Nayir, 2011: 123-127; Dinçer, 2000:31-38; Serinken, 2011:445-449). Uşaklı (2001)'nın çalışmasında ise cinsiyet yönünden sınıf öğretmenlerinin ilkyardım bilgileri konusunda anlamlı bir farka rastlanamamıştır (Uşaklı, 2001:101-105). Kadınların evde de çocuklarla daha çok ilgilenmeleri ya da yazılı ve görsel medyada yer alan haber ve programlarda daha fazla irdelenmesi nedeniyle doğru cevap oranlarının olumlu etkilendiğini düşünmekteyiz (Nayir, 2011: 123-127; Serinken, 2011:445-449).

Öğretmenlerin %70'i verilen eğitimin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bayraktar ve ark.(2009)' da şoförlere verdikleri ilkyardım eğitimi sonrasında katılımcıların bu eğitimlerin her yıl tekrarlanmasının istendiği belirtilmiştir (Bayraktar, 2009: 47-58). Ülkemizde son yıllarda çıkan yeni yasa ve uygulamalarla birlikte tüm devlet ve ya özel işletmeler her 20 kişi için ilkyardım ve temel yaşam desteği bilgisi olan bir kişiyi istihdam edilmesini gerektirmektedir (Resmi Gazete, 2002) . Bu kapsamda okullarda görev yapan öğretmenlerin bu tür eğitimlere katılmaları teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu eğitimlerin dışında çeşitli yaralanma durumunda yapılacak ilkyardım uygulamalarını poster şeklinde okulun farklı alanlarına ya da öğretmenler odasına asılması gibi basit yöntemlerle öğretmen ve öğrencilerin ilkyardım konusunda bilinçlendirilmesi sağlanabilir. Brezilya'da yapılan bir çalışma kısa televizyon kliplerinin temel

ilkyardım bilgisi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Yürümez, 2007:17-20).

Sonuç ve Öneriler

Liselerde görev yapmakta olan öğretmenlerde ilk yardım bilinci oluşturmak üzere planlamış olduğumuz eğitim çalışmamız sonucunda bilgi

düzeyi üzerinde anlamlı olumlu etkisinin olduğu ve öğretmenlerin bilgi düzey standardizasyonunun sağlanmasında etkili olduğu saptanmıştır. Yapılacak ilkyardım eğitim çalışmaları ile günlük hayatta karşılaşılabilecek kazalar ve riskli durumlar için halkın bilinç seviyesini yükselebileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın yalnızca lise öğretmenlerinde yapılması sınırlılığıdır. Diğer bir sınırlılık ise eğitim etkililiği sonrası hemen son test uygulaması yapılmasıdır.

Teşekkürler

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde öğretmenlerin katılımını sağlayan İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, Okul Müdürlerine ve çalışmaya zaman ayırarak katılan öğretmenlerimize teşekkürlerimizi sunarız. Çalışmanın verilerinin istatistiksel analizine yaptığı katkılardan dolayı Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Başkanı Doç.Dr. Reha Demirel'e teşekkür ederiz. Çalışmanın proje kapsamında yürütülmesini sağlayan Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Projeler Araştırma Komisyon Birimine teşekkür ederiz.

Finansal Destek

Çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi komisyonluğunca 27.12. 2006 tarihinde 06.SAGMYO.02 genel amaçlı proje olarak kabul edilmiştir. Eğitimde kullanılan temel yaşam desteği maketi proje kapsamında alındı.

Kaynakça

AVERY J Gordon, JACKSON R Hugh. (1993), "Children and their accidents". London: Edvvard Arnold. Department for Education & Employment (DfEE).Guıdance on fırst aıd for schools. https://www.teachthedifference.org.uk/TTD/PDF/guidance%20on%20first%20aid%20for%20schools.pdf. Erişim tarihi:11.06.2012

BAYRAKTAR Nurhan , ŞENOL ÇELİK Sevilay , ÜNLÜ Hayriye, BULUT Hülya. (2009), "Şoförlere Verilen İlk Yardım Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi". Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi. pp.47–58

DfEE (Department for Education & Employment). (1998), "Guıdance on fırst aıd for schools", https://www.teachthedifference.org.uk/TTD/PDF (27.05.2012)

DİNÇER Çağlayan, ATAKURT Yıldır, ŞİMŞEK Işıl. (2000)," A study on the level of the first aid knowledge of educators working in preschools". Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, sayı. 53(1), ss.31-38.

ENGELAND A, RØYSAMB E, SMEDSLUND G and SØGAARD AJ. (2002), "Effects of first-aid training in junior high schools", Injury Control and Safety Promotion, no.9, pp. 99-106.

ERKAN Mustafa and GÖZ Fügen. (2006), "Determination of the teacher's level of knowledge about the first aid subject". Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. no:9, pp. 3-5.

GÜLER Çağatay and BİLİR Nazmi. (1994), "First aid for everyone". Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi. 1. Baskı. Ankara: Aydoğdu.no.18, p.5-15.

GÜRSOY Ayla and ÇİLİNGİR Dilek. (2008a), "Changes in advanced life support: review". Türkiye Klinikleri J Med Sci, no.28, pp.916-22.

GÜRSOY Ayla and ÇİLİNGİR Dilek. (2008b), "To Update of the changes in basic life support". Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, no., pp. 125-35.

NAYİR Tufan, USKUN Ersin, TÜRKOĞLU Hakan. (2011), "Isparta il merkezinde görevli öğretmenlerin ilkyardım bilgi düzeyleri ve tutumları". S.D.Ü. Tıp Fak. Dergisi, no.18, ss.123-127

ÖZDAMAR Kazım. (2013), Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Nisan Kitabevi, 9. Baskı, Ankara.

PAMUK N, DRAMALI Alev, ÖZCAN Ayşe. (2005), "Determination of the teacher's level of knowledge about the first aid

subject". IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Kitabı, Ankara: Kök Yayıncılık. p. 308.

POLAT S.Aytaç and TURACI Gülen. (2003), "Fırst Aıd Knowledge And Attıtude Of A Polıce Traınıng School's Students". MJAU, no.35, pp.27-32.

RESMİ GAZETE (22.05.2002 gün ve 24762 sayılı) .http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-552/ilkyardim-yonetmeligi.html Erişim tarihi:11.06.2012

SERİNKEN Mustafa, TÜRKÇÜER İbrahim, KARCIOĞLU Özgür, AKKAYA Semih, UYANIK Emrah. (2011). "Domestic accidents involving women and first aid knowledge". Turkish Journal of Trauma & Emergency Surgery, no.17. pp.445-449.

UŞAKLI Hakan and CENGİZ Nihal. (2001). "İnvestigation of Teacher's Knowledge Levels about the First Aid Working at Elementary School in Usak". Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no.2, pp. 101-105.

URAL Ayhan ve KILIÇ İbrahim. (2013). Bilimsel Araştırma Süreci ve **SPSS** ile Veri Analizi, Detay yayıncılık 3. Baskı Ankara.

ÜLGER Hüseyin , DENİZ Turgut, SAYGUN Meral ve arkadaşları. (2013). **"**Ambulans personeline verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi". TAF Prev Med Bull. no.12.pp.:151-156

WANOT J, LUBON D, KURCZABİNSKA D, NOWİCKA M, GOJ K. (2004). "Parents' and caregivers' theoretical and practical knowledge of first aid in case of accidents and minor injuries in children". Wiadamosci Lekarskie. no.5, pp.323-6.

YÜRÜMEZ Yusuf, SAĞLAM Hayrettin, KOKEN Reşit, TUNAY Kamil. (2007). "Evaluatıon of the level of knowledge of fırst aıd and basıc lıfe support of the educators workıng ın preschools". Akademik Acil Tıp dergisi, no. 5, pp. 17-20.